

tali, usque ad mortem, atque adeo eternum pereundi; ad hoc autem periculum declinandum, & evadendum obligatur quis etiam cum discrimine inopie, & mendicitatis. Vide, quod sicut preced. n. 77, dixi. Quamvis autem haec ratio videatur probare, quod nequidem per mensuram licet pauperitatem habere in illo suo periculo famulatu; & utique id verissimum sit, quando morale periculum subest, ne intra illud tam breve tempus pereveretur; quia tamen videtur seriam admonitionem Confessarii posse communiter efficiere, ut tantillo spatio servetur confitentia; & plerumque non repertetur famulus, qui tam subito (nisi immineat terminus sui famulatus) velut emigrare, praesertim cum manifesto damno sui salarii, id est videtur non esse communiter à Confessariis habenda tam severa ratio temporis brevioris uno mense. Trium mensum evolutionem, pro graviter tentatis iudicio esse nimiam; non item pro leviter tentatis, & roboratis, confirmatisque fortis cohortationis Confessarii, ac sufficientibus mediis adhibitis ad constantiam servandam.

CAPUT VI.

PECCATUM PHILOSOPHICUM.

De Peccatis.

3674 **C**elebris, sed non fatis clara est divisio peccati actualis in Philosophicum & Theologicum; quamplurimum autem expositionum confusione scilicet,

Hæc quidem diviso solum habet locum in actibus ab intrinseco malis, ut perfurio, homicidio, odio Dei, &c. hoc præmissi.

3675 Dico. **P**eccatum Philosophicum, & Theologicum, non distingui, nisi penes diversas considerationes; idem enim peccatum, ver. gr. homicidium innocentis, dicitur Philosophicum consideratum, ut contrariatum naturæ rationi; seu rationi: dicitur Theologicum consideratum, ut offensa Dei, & contrariatum legi æternæ: consideratio enim rationis, & virtutis moralis naturalis est Philosophi; consideratio vero Dei, ejusque legis æternæ est Theologi. Huc homicidium innocentis consideratum, ut contrarium principio naturali rationis: *Quod tibi non vis, alteri non feceris;* dicitur peccatum philosophicum; consideratum vero, ut contrarium legi æternæ, theologicum.

Revera tamen, & ex natura rei idem peccatum, nempe idem homicidium innocentis est philosophicum, & theologicum, quia eo ipso, quod adversatur rationi naturali indispensabiliter, aduersatur Deo, ejusque legi æternæ, adeoque est offensa Dei, & peccatum theologicum. Unde non datum peccatum philosophicum se ipso, & in præto theologicum separatum; non enim dicitur homo legis naturalis invincibiliter ignorans.

3676 Lex namque eterna interior Dei ex n. 142. Non consistit in imperio libero ad extra, sed in iudicio intellectus representantis bonum, & malum naturale, & in actu voluntatis divinae reprobativo, & diligenter circa malum, approbativo, & complacentio circa bonum, explicato per verbum indicativum, *Nolo malum, v. gr. homicidium, Volo bonum, v. gr. dilectionem proximi.*

3677 Quæ lex (ut vides) est naturalis, & necessaria, estque lex propriæ dictæ, & obligatoria, quia actum divina voluntatis includit. Quæque lex nobis innotescit, & intimat independenter a revelatione, & locutione libera extrinseca, sed per lumen naturale, ex tempore, quo homines iurum rationis accipiunt, ita ut usus rationis sit dictæ legis notificatio, & interpretatione; hinc per hujusmodi legem incipiunt discernere inter bonum & malum, adeoque ex tempore lex naturalis incipit obligare. Quare, si non superveniet lex externa Dei per revelationem & locutionem libera factam Moyi, prohibens homicidium, & præcipiens dilectionem, adhuc obligati effemus ad non occidendum, sed diligendum; hujusmodi namque locutio, seu imperium liberum, non est aliud, nisi extensio legis eterna naturalis interioris.

3678 Quod autem detur hujusmodi lex naturalis intima nobis per usum rationis, & natura lumen, independenter ad omnem promulgationem extensem,

audiens Regius Psaltes in Psal. 4. qui, cum interrogaret: *Quis offendit nobis bona?* ut felicitate sequitur, responderit: *Sigillum est super nos lumen virtus nisi Dominus.* Hinc Paulus ad Rom. 2. *Gentes naturæ altera, que legis sunt, facientes, & sibi ipsi sunt lex, & offendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Et tandem Cicero, i. de legibus legem naturalem definit, quod sit: *Ratio summa iusta in natura, que juber, ea, que facienda sunt, prohibetque contraria.*

3679 Infuper ultra lumen naturæ legem eternam cunctis hominibus intimans, Deum esse demonstrans (Dei namque existentia est naturaliter cognoscibilis) dantur divina auxilia sufficientia, ut non detur in præxi ignorancia invincibilis Dei, & legis naturalis æterne.

3680 Firmiter demonstratur ex serua & sincera Dei voluntate, qua teste Apostoli, i. ad Timon. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Super quo præclarum est testimonium D. Clementis Rom. 1. 2. confit. *Apost. cap. 19. Ex ore Domini Nostri Jesu Christi audivimus, & perfecte scientes didicimus, que si voluntas Dei bona, placens, & perfetta, per Jesum Christum nobis demonstrata, ut nullus intereat, sed universi homines unanimi sententia credentes ei, & unanimem laudem forent in eum, vivant in eternum.*

3681 Ex quo sit, ut nullum hominem Deus constituerit mediis sufficientibus, & necessariis ad sui, & fiduci cognitionem. Er quidem sibi universalis, & mirabilis providentia, teste Joann. cap. 1. *Illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Hinc Theologi docent, nullum ex infidelibus esse, quem Deus per se ipsum, aut per Angelum custodem non illuminaverit: sive explicite, prædictores mitendo; vel internè, suggerendo fidem; sive implicitè, inspando, quod scita, in qua veritas, sit falsa, ac proinde veram inquit: quod quidem assertum suadetur, tam ex recentissimo testimonio Joannis, quam ex diligent Angelorum custodia; quoniam sicut Angelus tentator non semel fideles vexat circa mysteria fidei; ita credibile est, quod Angelus Custos non semel infidelibus inspiret; quod scita in qua verfanatur, sit falsa.

3682 Præterea effectibus & præclarioribus mediis minime volens (ut ait Paulus, 2. ad Corin. 5.) *Pro omnibus mortuis est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsa mortuis est, & surrexit; adeoque nullus hominum est ex fidelibus, gentilibus, & atheis, qui influxum a Jesu Christo non accipiat.* Vide in pag. 5. prop. 4. 5. & 6. ab Alex. VIII. dom.

3683 Hinc colliges; in actibus ab intrinseco malis malitia philosophica esse naturaliter annexam malitiam theologicam, seu offensam Dei, & peccatum mortale, cui correspontet pena eterna, à cuius incuria ignorantia non excusat; quia pena eterna non est pena extraordinaria, ut censura, &c. sed ordinaria, & quasi naturalis, annexa culpa lethali; adeoque qui libere & advertere consentit in malitia mortalem naturalem gravem, tacite consentit in penam eternam, quoniam nebul philosophice, sed etiam theologicè peccat, cum ostendat Deum.

3684 Hac ratione, qui in lege nature contra eam graviter deliquerunt, peccato mortali, & theologicò peccaverunt, & si in eo decederunt, damnati sunt, ut in Caino contingere potuit.

3685 Totam rem mirè firmat, & declarat Apostol ad Rom. cap. 2. dicens: *Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: id est (inquit Lyranus) lege scripta peribunt, quia habuerunt legem naturalem bonum, & malum ostendente; & id est Gentiles operantes contra dictam illius legis, merebantur puniri, & viventes secundum ipsam, premari.* Unde concludit Apostol: *Cum enim gentes, que legem non habent, scilicet Mosiacam, naturæ altera, que legis sunt, facientes; scilicet ex naturali dictamine rationis, ejusmodi legem non habentes, scilicet Mosiacam, ipsi sunt lex: id est, ratio naturalis, quæ est principalis pars hominis, propter quam dicitur totus homo, ipsa quidem est eis lex; quia lex scripta divina, vel humana, est a lege naturali derivata, quantum ad agibilita; quia prima principia agibilium sunt impresa intellectui practico, ex quibus derivantur leges, quasi quedam conclusiones.*

3686 Pro-

rum, est carensia reffitudinis debite inesse alii. Quæ definitio licet propriè competat peccato commissoris, ex ea tamen hauntrum potest definitio peccati omissionis, quod sit non dictum, non factum, vel non concipiens contra legem eternam.

3687 Clarius, Peccatum commissoris est, quo sit id, quod prohibetur: Peccatum omissionis est, quo omittitur id, quod præcipitur.

3688 Peccatum spiritualia sunt, quæ consummuntur per potentias spirituales, ut superbia, ira, &c. Carnalia sunt, quæ consummuntur per potentias carnales, ut furturn, homicidium, fornicatio, &c. Item peccatum actualē dividitur in peccatum cordis, oris, & operis; quatenus tripliciter peccari potest, cogitatione, verbo, & opere.

3689 Peccatum habituale est macula relicta in anima ex peccato actuali mortaliter permanente.

3690 Peccatum originalis est tainta iustitiae originalis transfusa ab Adamo per virtutem seminalis in posteris.

3691 Vulnera peccati originalis sunt quatuor, ignorantia, malitia, concupiscentia, & infirmitas: Quæ vulneratio orta est ex dissolutione illius ordinis, & armonia, quæ ex dono iustitiae originalis habetur, ut corpus animal, sensus rationis, & ratio Deo plenè subiectur. Eius pena est exclusio à vita eterna.

3692 Et quanvis hæc quatuor vulnera sint præcipue effectus peccati originalis, sunt etiam effectus peccati actualis, personalis, mortalis: nam per illud ratio hebetur, & obcuratur in agendis; voluntas inclinatur ad malum, induratur ad bonum, infirmatur ad tentationes vincendas, & ad bonum arduum agendum; denique potentia appetitiva, & sensus magis serviant ad malum.

PECCATUM MORTALE
ET VENIALE

3693 **D**ifferunt, quia Mortale privat hominem gratia sanctificantem, constituit Deo inimicum, & dignam peccata eterna: *Veniale vero non est iugulandi, sed solum impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & charitatis prorumpat.* Quæ differentia est à posteriori, & ab effectibus. A priori autem per Scotum in 2. de 21. quest. 1. lit. B. Peccatum mortale à veniali differt per hoc, quod mortale est privatio reffitudinis facit ad Deum beatifice consequendum; veniale est privatio reffitudinis non necessaria, sed utilis ad Deum beatifice consequendum. Unde veniale dicitur dignum venia.

3694 Secundò excluditur primus error eorum, qui conceptus formales peccati Philosophici & Theologici, solum metaphysic (& ut melius dicam) secundum diversa connotata, & varijs considerationes distinctos, in re, & practice spectantes, insuper ignorantiam Dei invincibilis practice, immorulariter admittentes, dixerunt, Americanos, Romanos, & Gentiles, qui vitam adulterii, stupris, furtis, & homicidiis plenam duxerunt, non peccasse peccato theologicó, quia Deum non cognoverunt; sed solum peccato philosophico, in quantum premisa delicia solum contraria rationi naturali cognoverunt; ac proinde non commisere offensam Dei, nec fuisse eterna pena dignos.

3695 Secundò excluditur error eorum, qui Molinistarum errores lectantes, & latam viam peccandi licentia aperiunt, volentes, præcisions obiectivas, imo & formales, practicas, ac physicas chimerizavere, dientes animas unitas, tentationibus carnis urgentibus, non debere curare, quid agant sensus, sed in Dei amore, & unione persistere; & si tunc sensus in libidinibus, etiam virti cum muliere, prorumpant, non peccare theologicè, quia nec offendit Dei, nec Deum actu cognoscunt. Quæ major fatuus? Prætendent sicut in unioni, & amore Dei, & simul illum non cognoscere: Sicut: Si Deum non cognoscis, quid amas? Idolum.

3696 Ad peccatum igitur theologicum non requiritur quod sit ex intentione expressa contrariandi Deum, seu legem naturalem eternam; quia hoc adderet rationem contemptus formalis; sed quod actus cognoscatur esse contrarium Deo, sed legi naturali eternæ: Adeoque peccatum philosophicum, seu actus ab intrinseco malo; si sit voluntarius, quatenus scilicet cognitus est contra rationem, adhuc est volitus, necessariò est offensa Dei, quia est contra legem eternam, & inde contra ejus legislatorem, qui est Deus.

PECCATUM THEOLOGICUM

3697 **A**ctuale ex D. August. est dictum, factum, vel concupitum contra legem eternam; per Scotum

3698 Quando dicitur mortale fieri veniale per accidentem, & è conversio, non est sensus, quod

actus,

actus, qui est mortalitatis, fiat venialis, aut est conversus; sed quod materia, que ex genere suo est mortalitatis, aut venialis, ratione circumstantiae adjuncta sit venialis, aut mortalitatis. In hoc sensu

3704 Peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale. 1. Ex imperfessione actus, scilicet ex defectu plene advertentia, aut libertatis, de quo fuisse modo; qui defectus potest universaliter dati in qualibet materia.

3705 2. Ex parvitate materie. Parva materia est illa, que supposita gravitas finis, iudicio prudenti parvum conductus ad dictum finem a Legislatoru intentum. Hinc, quia iudicio prudenti labor unius horum parvum conductus ad finem vacandi Deo diefecto, multum vero labor sex horarum, ideo ille erit materia parva, & venialis, iste magna, & mortalitatis.

3706 Parvitas materiae a mortalitatem excusans non datur in omnibus materiis; non enim datur in materia infidelitatis, in simonia de jure divino, in iuramento falso assertorio, in materia luxurie, ut fusus dictum est in propriis locis. Parvitas materiae non datur in illis materiis, in quibus ex ratione per se prima objecti oportet notabilis oppositio ad virtutem, que circa illud versatur, ut in allatis exemplis; v. gr. in actu heres contra fidem; datur vero in illis materiis, in quibus ex ratione per se prima objecti oportet oppositio ad virtutem, neque gravis, neque levius, sed talis est ratione per se secunda. Sic furtum opponitur contra iustitiam ratione danni proximi, quod non est grave, aut leve ex ratione per se prima danni proximi, sed ratione quantitatis rei, aut conditionis personae.

3707 Peccatum ex genere suo veniale fieri potest mortale per accidens, 1. ratione conscientia erronea, de qua in num. 9.

3708 2. Ratione contemptus aut inobedientia formalis. Contemptus formalis habetur, 1. quando preceptum violatur, & quia contemnitur praeceptum formaliter, ut superior est, seu quando preceptum violas, eo quia ipsi, aut superiori subjici renuis: & hoc est peccatum superbie consummatum. 2. Quando non vis obediens praecepto superiori, quia praeceptum est, vel quia superior est; & hoc est peccatum inobedientia formalis.

3709 Qui peccat contemptu formali, duo peccata committit in Confessione exprimenda, unum contra virtutem, cuius est praeceptum, alterum contra obedientiam, vel contra Religionem, si Deum praecepit tem contemnat.

3710 Qui contemnit contemptu materiali praeceptum humanae levi, aut grave in materia levi, venialiter peccat; mortaliter autem, si sic contemnit praeceptum divinum. Contemptus materialis in praefato loco, quo quis praeceptum violat, ex eo quia contemnit praeceptum sumptum non formaliter, ut superior est, sed materialiter, ut homo est, v. gr. quia est indisciplina, imprudens, indolens, indignus, &c. Ratio est, quia in 1. casu, contemptus dicitur non absolutus, sed secundum quid, qui contemnit homo talis, non perfectas, ac proinde iniuria non redundat in Deum, & quo est omnis potest, in 2. casu iniuria sit Deo, qui etiam quod est Dei est summa reverentia digna.

3711 Item non peccas mortaliter, si rem levem parvipendas, non quia praecepta est, & relata ad praeceptum formaliter, sed ex ira, aut quia res levis est. Idem est, si parvipendas rem levem praeceptum praecepto divino, ex eo quia praecepit res levis est; blasphemus vile praeceptum divinum, alias tacitam blasphemiam committeres, & facilem: vid. num. 2070.

INOBEDIENTIA FORMALIS

3712 E st vitium inclinas ad non faciendum, quod jubetur, ex eo principaliter, quod jubetur. Materialis est, que inclinat ad non faciendum, quod jubetur. Inobedientia formalis importat malitiam specificam inobedientia in Confessione exprimendam. Inobedientia vero materialis, est circumstantia generalis inclusa in omni peccato, ac proinde non involvit malitiam inobedientiae, nec est in Confessione exprimenda, nisi presupponat praeceptum superioris specialiter obedientiam intendentes; unde qui futurum regulariter solum contrahit malitiam furti, minimè inobedientia, nisi futurum sit ulterius prohibitum sub praecepto formalis obedientiae.

3713 Precepsum formale obedientiae habetur, quando superior praecepit: In virtute sancte obedientiae, In nomine Christi, aut simili forma, & tunc tenetis obediens sub mortali, quia intendit obligare, quando potest: sub veniali, vel nullo, si alia forma utatur. Busemb. lib. 1. cap. 1. dub. 4.

3714 Declaratur; ut precepsum superioris obliget sub mortali, duo simili requiruntur juxta dicta legem, numer. 149. nimis superioris intentio, qui intendat sub mortali obligare, & gravitas materie: nam potest superior sub veniali obligare in materia gravi. Gravitas autem in materia considerari potest vel secundum se, vel ratione finis, & circumstantiarum; hinc quamvis non possit superior praecepsum sub mortali obligare imponere in materia omnino levii; potest tamen, si materia, quia est in se levius, sit gravis ex fine, & circumstantiis, ut dictum est in tom. 2. num. 12. Unde praecepsum formale obedientiae, latum scilicet in virtute sancte obedientiae, & c. supponere debet in materia gravitatem, secundum se, aut ratione finis, & circumstantiarum.

3715 Hoc pramisso. Quando gravitas praecepti, & intentionis superioris non confat, tunc est definienda ex gravitate formae verborum.

Gravitas formae verborum habetur, si praecepsum imponatur, non verbis communibus. Precipimus, injugimus, mandamus, volumus, & similibus; sed verbis specialibus. In virtute S. Obedientiae, in nomine Christi, sub obtestatione divini iudicij, sed pena maledictionis aeternae, &c. us. a num. 173. ad 178. Donatus tom. 3. tract. 17. quæst. 12. 13. & 14.

3716 Inobedientia formalis, semper involvit malitiam gravem etiam, si materia sit levius, quia involvit contemptum superioris, & præceptoris ut talis. Inobedientia materialis, supposito præcepto obedientiam intendente, est gravis, vel levius, iuxta gravitatem, vel levitatem materie, & iuxta dicta num. 3710.

3717 Religiosus ex vi voti obedientiae non tenetur ad obedientiam formalium, sed materialium; quia non votus obedientiam formalium, & sub motivo obedientiae, sed obedientiam materialium, videlicet executionem rei quia præcipitur, ex quocumque motivo præcipiat; hinc a mortalitatem excusat ex levitate materiae, vid. a num. 2057. ad 2071.

3. RATIONE PERICULI PROXIMI.

3718 D E eo actum est à num. 3637.

Q U A È R E S I

3719 An, qui concupisit mulierem, cuius statutum ignorat, aut mulierem in communi, peccet peccato furti, adulterii, vel sacrilegii?

N Egat Tamb. tom. 1. lib. 1. cap. 1. §. 4. n. 13. quia non potest assignari, cuius sit species. Vult autem, quod debet in Confessione aperire, si concupisces mulierem, cuius statutum ignorat, vel mulierem in communi, quia alias non exprimeret peccatum, quod patravit.

3720 Respondeo; sic concupisces, vel ita statutum feminine ignorat, ut neque de ejus conditione dubitet, aut sit conjugata, vel Deo dicata; & tunc malitiam simplicis fornicationis contrahit; quia alia species, cum non sint cognita, sunt involuntariae. Vel ita ignorat, ut licet non certe sciat, dubitet tamen prudenter, an sit conjugata; & tunc contrahit malitiam adulterii, quia ejus periculo se exponit, & est paratus ad illam speciem, vid. num. 26.

3721 Eadem ratione mortaliter peccat, qui elicit actum in dubio, an sit peccatum grave, vel leve, nisi ratione donat dubium.

Q U A È R E S II.

3722 An operans cum sola consideratione actualis malitia in genere, nil de gravitate, aut levitate cognoscens, vel dubitans, peccat mortaliter, aut venialiter? P Ecce mortaliter, affirmant Mafrius in Theol. mor. disp. 15. qu. 1. art. 2. n. 12. & Bonac. 1. quia operans aliquid cum cognitione malitiae in genere, vult virtualiter illud agere, etiam si sit mortale, 2. Quia alias

alias rudes in gravissimis peccatis, & fortis regulariter a mortali excusatentur, quia regulariter dum peccant, solum in genere apprehendunt, quod male agant, minime quod graviter, & mortaliter male agant.

3723 Peccate solum venialiter, tenet Arriaga de actibus humani, Navarr. Busemb. & plures apud eos, 1. Quia talis malitia sic apprehensis, est imperfecta in genere moris, adeo non potest actus contrahere ex illa malitiam gravem, sed levem, 2. Quia gravitas nulla pacto est cognita; igitur non est voluntaria, & inde contrahi non potest, 3. Quia alias, si quando quis profet mendacium leve, cogitat solum in genere actum esse malum, & nullo pacto cogitat esse leve, peccare mortaliter ex disparate non assignanda, quod est validè durum.

3724 Falsum autem est, quod operans cum tali cogitatione confeatur virtualiter velle actum, etiam si est mortalitatis, quia intentio virtualis supponit actualem præteritum, in aliquo uno modo permanentem, que nulla supponitur. Nec sic operans est obligatus ad diligentiam ad inquirendum, an actus sit mortalitatis, vel non, quia de gravitate nulla supponit in mente cogitatio, dubitatio, aut suspicio: ac proinde inadvertentia, & obliquo est invictibilis. Nec sequitur, quod inde rudes in gravissimis peccatis & fortis regulariter a mortali excusatentur; quia regulariter, licet non advertant distinde ad quarantam furti, & danni, v. g. fatus explicite advertunt ad gravitatem in confuso; quod sufficit, ut graviter peccent.

Q U A È R E S III.

3725 An hic actus, quo quis dicas: Volo committere omnia ventalia, si peccatum mortale?

R Esp. esse mortale; non ex genere sua, sed per accidentem ratione periculi probabilis peccandi mortalitatis, cui se exponit, iuxta illud Eccles. 19. Qui spernit modica, pavida, deciderit, & D. Gregor. III. past. admon. 34. Qui minima peccata devitare negligit, & ita justitia, non quidem repente, sed parsibus tota cadit. Mastr. disp. 15. n. 50. & Lezana contra Castrorum.

4. RATIONE SCANDALI, AUT FINIS,

De quo actum est à pag. 28.

AD PECCATUM MORTALE REQUIRITUR

3726 Utra materie gravitatem, quod sit perfecte voluntarium; patratum scilicet cum deliberatione intellectus, id est cum plena voluntatis consensu; ita ut ex alterius defectu excusat quis a culpa mortalitatis, inquit, efficiatur, etiam si voluntarius, hoc est, procedens ab homine liberè cum prævia cogitatione objecti; unde homo debet esse liberè libertate proxima indifferenter ut ita agat, aut omitat, ut posse non agere aut non omittere; iuxta illud Psalmi, Beatus vir, qui ponit transversi, & non est transversus, facere mala, & non fecit. Alioquin actus ab eo procedens diceretur actus hominis, quatenus ab homine procederet; sed non homanus, quia modo non liberè etiam fieri potest a bruto; vid. in pag. 5. Propos. 1. 2. & 8. ab Alex. VIII. damn.

3727 Plena advertentia tunc habetur, quando intellectus per firmum & plenum iudicium, cum libero & expedito interiorum sensuum usu de malitia objecti deliberat; de ea expedito singula:

Advertentia imperfetta contingit solet, vel propter hominem ad singula discurrenda tarditatem, qui licet advertat rem esse malam, imperfetè tamen, & veluti in confusione advertit. Vel quia si impeditus liberus sensuum internorum; ut contingere solet in somno, ubi aliquando habetur expressa cognitione malitiae gravis, & tamen non sufficit ad culpam, in quantum non sufficit ad libertatem consensus, que plena advertentia præterita liberamente habetur homini de suis actibus cognitionem, nisi forte tempore morta aliquam induxit oblivionem.

3728 Secundum, si quis dubitet, an plene consenserit. Si sit vir timoratus conscientia peccatum mortale adhorres, etiam diffidente solitus, præsumendum est, non plene consenserit, licet aliquam in repellendis tentationibus negligenter admiserit. Secus est iudicandum de viro perditus, tentationibus succumbere solito. Ratio utriusque est; quia ex iure peritis valida presumptio & probabilitas ex confutis defunxit.

3729 Tertio, si quis valde timide & suspicere proceritate meminit. 4. Si compertas te suffice sub tali dispositione, talibusque circumstantiis, ut faciliter potuisse peccatum exequi, non tamen sis execurus; immo cum sis plene compors es, praे viribus respusi, præfere potes te non plene consenserit; quia non sis factiliter affectus deliberatus mutatur. Hinc (ut adserit

Tambur.

Tambur. cap. 1. de Peccatis, §. 3. num. 28.) quando motus pravus tempore imperceptibili infurgit, & paulo post, ut advertis, curas expellere, et signum nullius, aut certe dumtaxat imperfecti confessus prefici. Duxi: ut advertis; quia si non advertis, poterit motus pravus, ut potest delectatio morosa, aut aliud motus per notable tempus absque peccato durare; licet non sit verisimile, quod intra notable tempus advertentia malitia gravis non suppetat.

3736 Quinque denique, si quis soleat ita esse affectus, ut animum firmum, & sepe repetitum non committendi mortale habeat, presumere potest non plene confessus peccato. 1. Quia hic non confitit facilius, si postea plene amerit, facilissime, & sine difficultate cognoscitur.

3737 Qualibet ex conjecturis prefatis facit judicium probabile, quo tui esse possumus, non fuisse plenum confessum, ac proinde nec peccatum mortale. Quae conjectura sunt fitimenter menti danda pro serenitate conscientie.

3738 Colliges, quod si in actu, seu objecto sint plures malitia specie distinctae, si tamen advertas tantum ad unam; illam contrahit, non aliam: v. gr. si quis cognoscit seminaria, ignoret tamen esse conjugantem, malitiam fornicationis contrahit, non adulterii, quia illa, non hec, sicut cognita, & inde voluntaria. 3739 A peccato excusat. 1. Impotencia sive physica, sive moralis; quia ad impossibile nemo tenetur: v. tom. 2. n. 190. 2. Violentia aboluta; quia tollit voluntatem: v. n. 2493. 3. Eadem ratione excusat ignorantia invincibilis sive juris, sive facti. De qua in tom. 2. num. 373. De metu, quando excusat, dictum est hic pag. 19. vid. in pag. 5. Prop. 2. ab Alex. VIII. damn.

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM

3740 Definitur per oppositionem ad diversas virtutes, vel ad diversas honestates ejusdem virtutis, seu per diversum modum tendendi contra eamdem virtutem. Exemplum primi sit in fornicatione, & adulterio, que distinguuntur species: quia fornicatio opponit virtuti castitatis, adulterium vero superaddit malitiam injuriae, quia opponit castitati, & justitiae, ob injuriam que inficit alteri coniugi, qui est dominus corporis conjugis.

Exemplum secundi sit in furo, & rapina qua opponuntur eidem virtuti iusticie, & tamen distinguuntur species; quia rapina superaddit malitiam injuriae, furti injuriam violentiae. Quia est diversus modus tendendi contra eamdem virtutem iusticie, & importat oppositionem ad diversam honestatem ejusdem virtutis, que diversitate modi tendendi potius relinquuntur discernenda prudentis arbitrio. Aliud exemplum, clarius est in diversitate modi tendendi per excessum, & per defectum contra eamdem virtutem, ut in n. 2786. & 1086.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM

3741 Non definiuntur à distinctione numerica peccatorum, sicut neque distinctio specifica peccatorum absolute definiuntur ex diversitate peccatorum, Diana part. I. tral. 7. ref. 22. Leander hic tr. 5. disp. 8. §. 8. a quæst. 5. contra Navar. nam peccatum non furandi, & peccatum non concupiscendi rem alienam, sunt diversa, & tamen futurum, & defodiendum furandi sunt ejusdem speciei. Item homicidium est unus numero, & species peccatum, & tamen est contra duo peccata, divinum, & humanum.

3742 Dixi: absolvitur, quia sepe ex peccatorum diversitate etiam peccatorum diversitas specifica à posteriori colligitur, & tunc habetur, quando precepta intendunt virtutes diversas, sive materia sive diversa, sive eadem: sic fractio jejunii precepto Ecclesiastico prescripti, & similiter à Confessario in satisfactionem injuncti, duplicitam malitiam specie distinctam contrahit, contra temperantiam, & paenitentiam; quia preceptum Ecclesiastico habet ut morivum formale, tem-

perantiam; preceptum vero Confessarii, satisfactionem sacramentalē penitentiae.

3743 Quando vero precepta, licet diversa, sunt circa eamdem materiam, & idem motivum formale, tunc unicum specie erit peccatum: hinc qui die Dominico, quo aliud festum occurrit, Sacrum omittit, vel die Quadragesima, quo vigilia contingit, jejunium frangit, unum specie & numero peccatum committit, quia utrumque preceptum eamdem virtutem & honestatem intendit, nempe Religionem, & Deum in auditione Sacra, & temperantiam in ieiunio.

3744 Eadem ratione, in sententia mīhi probabiliori, quod Franciscani non habeant nisi tria vota essentialia, catena vero sint pure precepta; Franciscanus in Quadragesima die Veneris, quo vigilia occurrit, jejunium frangens, unum numero & specie peccatum committit, non obstante, quod tria transgrediuntur precepta; fucus est dicendum in sententia, quae eos tenet esse obligatos ex voto ad jejunium, quia votum Religionis intendit.

3745 Item *Distinctio numerica peccatorum non definiatur ex distinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum*. Ratio est: quia peccata sunt concreta accidentia, quæ multiplicantur numero ad multiplicationem subjectorum; & cum præcipuum sp̄eculum malitiae formalis peccati sit actus voluntatis, sequitur quod ad multiplicationem numericae actuum voluntatis, cuiusmodi sunt actus moraliter interrupti, multiplicantur numero peccata, tam illa que solū consummante interrupit in voluntate, quam illa que consummante exterius per alias potentias; quoniam nullus habet potest actus bonus, vel malus, nisi ab ipsa voluntate elicite, vel imperative procedat.

3746 *Difficultas est in assignando, quandoman actus voluntatis interni moraliter interrupti censerantur?*

Catus vult non interrupi, nisi per actum contrarium: sic volens fornicari Berta, si ab hac voluntate cesset per aliquam distractionem, aut fornum, ver. gr. noctis, & postea, quando advertit, eandem voluntatem amplectatur, non tenetur has renovationes explicare, quia censentur moraliter unus actus, & solum sunt plures numero materialiter, & physique.

3747 *Dices: Qui unico actu plures baptizat, ut in num. 298. plura numero baptizantur perfecti: igitur, qui unico actu plures homines occidit, aut unico actu plures mulieres concupiscit, plura numero peccata committit.*

Resp. Disparitatem esse, quia ex num. 299. homo est subjectum baptismi, & ideo, si unico actu baptizentur plures homines, tot numero erunt baptizata, quorū hominēs, ob recentiam rationem: quia concreta accidentia multiplicantur numero ad multiplicationem numericae subjectorum: respectu autem actus occisionis, & actus concupiscentia, homo, & mulier non est subjectum, sed terminus, & objectus; & quia ex offensione ab objecto actus speciem sumit, non numerum, ideo, qui unico actu plures occidit homines, aut unico actu plures concupiscit mulieres, non tot numero peccata committit.

3748 In his tamen casibus, & similibus non sufficit dicere, uno idem commissi homicidium, semel concipiūti conjugatam, &c. quia sic non faciet peccatum, quod commisiit, sed debet in plurali dicere, semel occidi plures, semel concipiūti plures conjugatas.

3749 Item adverti debet, an numerus objectorum sit excedens, ut notabiliter aggravet; quia tunc est aperiendus, juxta dicta à num. 3141.

3750 Infupit qui unico voluntatis actu statuit omnitem divinum officium per mensum, aut annum, vel jejunium per totam Quadragesimam, non committit tot numero peccata, quod sunt dies, sed unum: unde sufficit, si dicat, habui voluntatem omittendi s̄niū anni officium, frangendi jejunium per mulum tempus, &c. In casu autem, quo dictum actu voluntatis executioni mandaret non retractando, non jejunando, &c. singulis diebus, tunc quilibet die unum novum

sunt peccatum patraret, ratione omissionis externa officii, & actus externi fractionis jejunii.

Ratio est. 1. Quia singulis diebus recitare posset, & jejunare. 2. Quia actus illi externi sunt actus disparati, omnino consummati, & completi, quorum unus secundum existimationem moralē prudentum non faciat unitatem moralē cum alio; sicut enim unus diei recitationis non ordinatur ad aliam, ita una missio recitationis quod unum diem non ordinatur ad aliam.

3751 E contra, qui codem die omittit recitat plures horas, unum numero peccatum committit, & non tenet numerum horarum exprimere, quia in officio unius diei una hora ordinatur ad aliam: adeoque omnes constat unum officium diurnum. Leander citat. His premisis,

3752 Dico 1. *Distinctio numerica peccatorum definitur ex distinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum*. Ratio est: quia peccata sunt concreta accidentia, quæ multiplicantur numero ad multiplicationem subjectorum; & cum præcipuum sp̄eculum malitiae formalis peccati sit actus voluntatis, sequitur quod ad multiplicationem numericae actuum voluntatis, cuiusmodi sunt actus moraliter interrupti, multiplicantur numero peccata, tam illa que solū consummante interrupit in voluntate, quam illa que consummante exterius per alias potentias; quoniam nullus habet potest actus bonus, vel malus, nisi ab ipsa voluntate elicite, vel imperative procedat.

3753 Difficultas est in assignando, quandoman actus voluntatis interni moraliter interrupti censerantur? Catus vult non interrupi, nisi per actum contrarium:

sic volens fornicari Berta, si ab hac voluntate cesset per aliquam distractionem, aut fornum, ver. gr. noctis, & postea, quando advertit, eandem voluntatem amplectatur, non tenetur has renovationes explicare, quia censentur moraliter unus actus, & solum sunt plures numero materialiter, & physique.

3754 *Filius addit, interrupi etiam per liberam cessationem ab illo.*

Diana addit, interrupi etiam per quancumque cessationem involuntariam, nempe somnum, &c. Mafr. inquit, actus voluntatis tunc censerantur moraliter interruptos, quando non formaliter, nec virtutiter perseverant in aliquo effectu.

Tambur. afferit, actus voluntatis physicē interruptos ob distractionem, negotia, somnum &c. accipere unitatem moralē à permanentia habituali male cogitationis, ratione cuius permanentia animus illius peccatoris semper est affectus, & promptus ad cogitationes illas malas; nisi interruptio physica sit tanta, ut non censeretur adesse dicta permanentia, sed evanuisse; ut si habent voluntatem occidendi inimicum supervenient plurimum mensum, aut mortalis infirmitas, si postea voluntatem occidendi reasumat, distinctus actus censetur, & cum priori non continguat.

3755 In harum opinioni varietate illud certum est, actus voluntatis moraliter interrupti per retractationem, seu voluntatem contrariam.

3756 Dico 2. *Distinctio numerica peccatorum eritiam definitur ex distinctione numerica actuum extenoriorum moraliter interruptorum*. Ratio est eadem, quia actus externi moraliter interrupti, sunt plures numero moraliter distincti actus, ac proinde numero distincta peccata.

3757 *Explicatur assertio: actus externi sunt duplices generis, Ordinati scilicet, aut Disparati.*

ACTUS ORDINATI

3758 Ad unum numero actum, seu finem principalem, ut si quis, ad hoc ut inimicum occidat, ut puelam obtineat, per plures menses parat insidias, adhibet media, &c. omnes illi actus non sunt peccata distincta ab ipso actu finali, sed unum peccatum, quia unitatem numericanam sumunt ab ipso actu finali, unde effectu fecuto, sufficit dicere, semel fornicatus sum, homicidium commisi. Solum adverti debet, an aliquis ex illis actibus, continet malitiam specificam, à malitia actu finalis distinctam, verbi gratia malitiam scandali, &c. ut de circumstantiis dictum est; quia tunc talis actus est specialiter aperitus ut ipso mutans speciem.

3759 Hinc colliges 1. oscula, tactus, verba impunitas, & alios actus copulam precedentes, comitantes, & subflequentes, unum numero peccatum integrare cum actu principali, nempe cum copula, quæ sola est explicanda, quia omnes hujusmodi actus ordinantur ad unum actum principalem, ut dispositions, parties, complementa, aut appendices operis.

3760 2. Qui obtinuit finem, non tenet actu voluntatis, & decretem illud procurandi exprimere, nisi fuerit moraliter interruptus; sed sufficit, ipsum peccatum consummatum fati, ver. gr. copulam. Si autem finem non sit ascensus, sufficit, si dicat, se procurasse homicidium, puelam copulam, &c.

ACTUS DISPARATI

3761 *Sunt, quorum unus non dependet ab alio; si ut si quis nunc blasphemat aut concupiscit puelam, & hinc ad horam iterum blasphemat, aut concupisicit puelam, independentem tamen à primo actu.*

3762 De istis loquendo, si sicut eodem impetu, & calore, seu si posteriores sicut ex vi prioris, censentur moraliter continuati, & constanter unum numero peccatum. Si vero non sicut eodem impetu, & calore, seu si posteriores non dependent à priori, censentur moraliter interrupti, & plura numero peccata: tales regulariter censentur, si multum intermediet temporis, verbi gratia, si inter unam, & aliam blasphemiam intermediet hora; Tunc si adit dubium, debet exprimi tempus.

3763 Hinc reflores, unum numero peccatum committere eum, qui uno impetu, & eodem calore plures, etiam aliqua interruptione physice intercedente, inimicum percussat, blasphemet, pejet, detrahatur; & Confessarium, qui in mortali successivè plures confessiones audit, unam post aliam.

3764 E contra, qui plures successivè occidit, vel eadem nocte plures fornicationes habet, etiam cum alio muliere, & voluntate continuata per totam noctem fornicandi, debet numerum occisionum, & fornicationum exprimere, quia tot numero peccata committunt. Similiter Sacerdos die Natalis Domini tres Missas in mortali celebrans, tria sacrilegia committit, Diana part. II. tral. I. ref. 2. Leander hic tral. 5. disp. 8. §. 3. quæst. 9. 10. & alibi.

3765 Quorum ratio est, quia quando actio habet terminum definitum, & limitatum, in quo compleatur, & terminatur, multiplicata actione, multiplicantur numero peccata; minime, quando non habet terminum definitum. Prioris generis, secundum prudenter, & communem hominum existimationem, est plures fornicationes successivè habentes sub uno voluntatis imperio, aut tres Missas die Natalis in mortali celebrare, quia sunt actus omnino consummati, non facientes inter se unitatem moralē. Posterioris vero generis sunt audies plurimum confessionum, quia sunt scilicet à Confessario per modum unius, & iudicia illa moraliter existimantur uniti.

Tum quia confessiones plurimum excludunt (ut ita dicam) uno impetu, & calore, una nempe assistenti, aut proinde censentur actiones moraliter unita.

De fornicationibus specialiter pater, quia una copula est terminus completus, & consummatus; nam non est via ad aliam, sed potius impedimentum; hinc alia non pender à priori, sed à perversa voluntate peccatorum.

3766 Ex dictis concluditur regula universalis, hoc est, distinctionem numericanam peccatorum defundendam esse ex distinctione numerica actuum moraliter interruptorum.

CAPUT VII.

De sepe vitiis Capitalibus.

3767 1. Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentia. Quatuor sunt ejus species. 1. Cum quis existimat habere à se bona gratia, natura, & fortuna. 2. Cum cognoscit habere à Deo ea bona, sed ex suo merito, & justitia. Utraque est ex genere suo mortalis, & non excusat, nisi ob inconfidationem.

tionem. 3. Cum ceteris despectis, appetit videri, quod habet; quia est mortalis; si aliorum despectus sunt notabilis. 4. Cum jačat se habere, quod non habet, de qua modo?

3768 *Jactantia*, est mortalis, vel venialis iuxta qualitatem rei; de qua quis se jačat: & 1. jačantia de bono, etiam si sit de re falsa, est ex se venialis; mortaliter vero per accidens, si sit cum notabili contemptu, aut dianno aliorum, ut fuit jačantia *Pharisei* Luc. 18. 2. Jačantia de peccato commiso est mortalitas, si peccatum est mortale. Non tenetur quis explicare speciem peccati, de quo se jačat; nisi cum jačantia interveniat gaudium, aut complacientia de illo. Leander hic n. 5. disp. 8. §. 3. ques. 22. Diana part. 3. tract. 4. ref. 161. sed sufficiat dicere: *Laudas me, aut glorificatus sum de peccato mortali;* quia tota malitia jačantiae consistit, quod ad gloriam apud homines captandam assumi quis pro medio peccatum, ad quem sine materialiter se habet, quod peccatum sit hoc, vel illud.

3769 Narrare peccatum commissum non ob jačantiam, aut approbationem, sed ex levitate ratione simplicis relationis, est veniale: vid. nom. 2286.

3770 *Filia superbie*, sunt vanagloria, presumptio, & ambitio.

3771 *Vanagloria*, est cupiditas inanis glorie; est ex genere suo venialis. Poteſti fieri mortaliter per accidens, ut jačantia: vid. num. 2706.

3772 *Presumptio*, est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Regulariter est venialis.

3773 *Ambitio*, est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris. Est ex genere suo venialis, vel in natione materia, ut si ambias officium, quo notabiliter es indigens; vel ex circumstantiis, ut si modo, vel medio mortaliter malo, puta per simoniā, vel ratione danni, quod proximo inferatur; vel si sit cum notabili aliquam contempnatur.

Moderate appetere, & acceptare honorem convinentem, & ob honestum finem, atque etiam juxta rationis taxam, firmiter impeditius, refire, & pericula aggredi, que eis consecutionem impediunt, non est actus superbie, aut ambitionis, sed magnanimitatis.

3774 2. *Avaricia* est inordinatus divitiarum appetitus. Est ex genere suo venialis; sic mortalitas, si ejus causa transgreditur quis in materia gravi divinae praecepta.

3775 3. *Luxuria* est inordinatus appetitus venerorum. Est ex genere suo mortalitas; de ea in 6. prece. Decal.

3776 4. *Fra* est appetitus inordinatus vindictae. Est ex genere suo mortalitas: de ea in num. 295.

3777 5. *Gula* est inordinatus appetitus cibi, & potus. Est venialis ex genere suo; sit mortalitas. 1. Si sit in tanto excessu, ut quis violer jejunium Ecclesie. 2. Si gula sit notabiliter incepit ad functiones, ad quas sub mortaliter tenetur. 3. Si inde graviter, & advertenter fuit salutis noccat.

3778 In hac materia fuit damnata ab Innoc. XI. sequens propositio 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obſt valentiam;* quia licet poteſti appetitus naturalis suis aliibus frui.

3779 Quod propositio tria puncta continet, quae scorsim, & sigillatum sunt ex genere suo venialis, & multo magis simul unita.

3780 Et 1. Peccatum est, comedere, & bibere usque ad satietatem, videlicet immoderat, quia comedere, & potus sunt ordinata in natura ad vitam conservandam; adeoque id, quod est illi superfluum, à recta ratione deviat, & inde est peccatum.

Idem D. Thom. 2. 2. ques. 35. art. 4. Sex Acedia filias enumerat, & sunt desperatio, pugilantiam, torpor, malitia, rancor, mentis evagatio.

1. *Desperatio*, quidem est, quia homo diffidit se finem consequiturum supremum; haec autem facile oriunt ex aedia, quia homo velut longe a se respicit tam finem. Est autem desperatio peccatum mortale grave, cum ex confusione rationis pleno sit, quando vero solum est quidam motus imperfectus, veniale est.

2. Eadem ratione peccatum est, si id fiat ob solam voluptatem, quia qui sic comedit, comedit more brutaliter, pervertendo ordinem à natura institutum, ut in similii dixi num. 2280. Non peccat autem, qui moderate comedit ob voluptatem, eam saltem virtualiter ordinando ad necessarium vita sustentationem: quia tunc non habet voluptatem pro fine principali & unicō, sed pro fine subordinato, vel pro medio ad finem principalem sustentationis consequendum, iuxta illud, *Quod satis, matris;* & sic non pervertit natura ordinem. Ita ferè discurrunt Cardenes disp. 6. Propos. 8. qui addit, quod comedens ob voluptatem, si

moderate comedat; virtualiter pro fine principali sustentationem intendit, quia superflus cibo non uitium, sed necessario ad sustentationem, adeoque non ob solam voluptatem comedat.

3781 3. *Quamvis licet posse appetitus naturalis suis aliibus frui, id est verum; si furatur, ac complacat moderatè, & non pervertendo ordinem, & finem, ad quem actus est à natura institutus. Quoniam (ut ait D. Thom.) Omnia delectabilitas habent pro regula necessitatē congruentia; ac proinde assumi debent secundum finem proprium, ad quem sum à natura ordinata; sic concensus musicalis, est ordinatus ad laetitiam, aut ad naturam applicationibus defatigant sublevandam, odorifera ad capitum confortationem, aut terribilis uitiationem: adeoque appetitus naturalis hominis eis immoderate, aut ob solam voluptatem, & delectationem, sine peccato veniali frui non potest.*

3782 *Ebrietas* est, qua quis violenter, & modo innaturaliter ob volupatem, aut iniquiū, sciente se usu rationis privat. Est ex genere suo mortalitas, quia est gravis Dei injury, ejus imaginem sic deturatur. Et quamvis *Iesus* cum aliis apud Ardekin tom. 2. pag. 149. ques. 12. putet, licetum esse inebriari alium per modum necessaria medicinae, aut ad impedientium grave malum, v. gr. homicidium, ad quod patrandum erat ille determinatus; veritatem puto cum Ardekin non licere, quia ebrietas formalis est ab intrinseco mala, cum privet hominem modo innaturali usu rationis, & reddat similem bruto. Malum autem potest alia via impedit per potionem somniferam, quia somnus est naturalis.

6. INVIDA: vide num. 315.

3783 7. *Acedia*, ex D. Thom. Est fabidium spiritualium rerum. Unde importat quodam tandem bene operandi iuxta illud Psalm. 118. *Dormitavit anima mea pro tedium.* Est ex genere suo mortaliter operis consummatio. Venialiter peccat, qui tedium & fastidio se afficit super jejuniū, aut auditione faci, &c. non quia bona sunt, & utilia animae, sed ob incommodum corporis; illa tamen, si sine precepta, in executione impler. Maſtrius dī. 15. n. 144.

A P P E N D I X X L V I I .

De Filiabus Invidie, & Acedie.

A Diu Thoma 2. 2. ques. 36. art. 4. Quinque Filiae invidie assignantur, odium, fusuratio, deracatio, gaudium in adversis proximi, & afflictio in prosperis.

1. *Odium* est, quo alieni malum volumus, ob malum ipsius, & non ob aliquod bonum ejus, vel alterius; & hoc peccatum est, de quo dixi fusé ubi de vindicta.

2. *Fusuratio* est, qua famam auferimus in occulto.

3. *Deracatio* vero, qua in manifesto, & de his dimicibus ubi de Charitate.

4. *Gaudium* in adversis proximi, peccatum est, & si malum proximi de quo gaudemus grave est, & gaudium sit ex ratione confessus, mortale est.

5. *Afflictio* in prosperis, est tristitia de bonis proximi. Invidus enim duas haber tristias.

Altera est de bono proximi, prout per ipsum videatur propria minui excellentia, & haec est ipsa invidia.

Altera est conqueſtus: nam invidus vellet nihil boni accidere proximo, saltē desiderio. Quando ergo ei tale bonum evenit, quia contra invidi voluntatem evenit, affligit, & tristatur, & haec tristitia est filia invidie, ut haber S. Thom. loc. cit. & est peccatum, eo modo, quo gaudium in adversis.

Idem D. Thom. 2. 2. ques. 35. art. 4. Sex Acedia filias enumerat, & sunt desperatio, pugilantiam, torpor, malitia, rancor, mentis evagatio.

1. *Desperatio*, quidem est, quia homo diffidit se finem consequiturum supremum; haec autem facile oriunt ex aedia, quia homo velut longe a se respicit tam finem. Est autem desperatio peccatum mortale grave, cum ex confusione rationis pleno sit, quando vero solum est quidam motus imperfectus, veniale est.

2. *Pugilantiam* est, quia homo non audet divinae consilia que perfectionis sunt, exequi, & haec venialis est ex se.

3. Tor-

tissem velle statum gratia, tunc non erit necessaria confessio, si quis cognoscet se in gratia; erit autem necessaria, si exigatur tamquam conditio.

3791 Indulgentia concessa aliqui Ecclesia, si Ecclesia paulatim, aut simul tota destratur, & sic paulatim, aut mox rediscetur, remaneat Indulgentia; quia Indulgentia non datur loco simpliciter, sed Ecclesia, quae est moraliter eadem. Et pariter Ecclesia, si de uno in aliud locum rediscetur Superioris auctoritate, suas secum fert Indulgentias, si eundem servat titulum, & Patronum. Quod si non rediscetur, etiam si id post longum tempus, Indulgentias amittit, Gobat tom. 2. tract. 4. part. 2. cap. 6. numer. 302. Diana part. 6. tract. 7. ref. 32.

3792 Indulgentia debent executioni dati gratis, nam à Summis Pontificibus in Brevibus foliis aponni clausula irritativa: *Presentes nulli sint, si aliquid pro scriptura, presentatione, publicatione, aut executione debet, vel sponte oblatum recipiantur.* Quod latè advenit Diana part. 5. tr. 13. ref. 71. ubi referit mandata Regis Catholici pro observantia.

C A P U T VIII.

De Indulgentiis.

3784 *I*ndulgentia, est remissio penae temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum, virtute clavium: vide num. 3179.

3785 Indulgentia, alia est plenaria, quae remittit totam penam Purgatorii, quia satisfacit pro tota penale temporali peccatis praeteritis debita.

Hinc non potest quis unico actu plures Indulgentias plenarias lucrari, quia cum per unam tota remittatur penitentia, per alias nil obtinetur; sed tunc omnes simul ad integrum effectum concurrent. Gobat tom. 2. part. 1. cap. 13. num. 209.

Alia est partialis unius anni, septem annorum, &c. pro qua scinduntur, quod antiquitus secundum Canonem aliquibus peccatis gravioribus imponebatur pena, v. gr. jejunium, aut aliud, facienda per tot annos, quadragesimam dierum, &c. singulis diebus, aut hebdomadibus, &c. Hoc supposito, quando conceditur Indulgentia partialis unius anni, centum annorum, plurimum quadragesimum, &c. per id non desinguntur totidem anni, aut dies de penitentia Purgatorii, sed totidem anni, aut dies de penitentia Purgatorii, & devotione populi, atque in festi solemnitatem: Populus autem non attendit ad officium, sed ad id, quod est publicum, nempe ad festi solemnitatem quoad forum, cui maximè confert Indulgentia. Ex quo sit, quod translato festo non solum quoad officium, sed etiam quoad forum, transferatur Indulgentia, si talis translatio non fiat voluntariè, sed juxta Rubricas, & ritum Ecclesie: non transferatur vero indulgentia, si festum transferatur solum quoad officium.

3786 Et quamvis sit privilegium, seu declaratio Pontificis: Indulgentia namque, ut constat ex Bull. 14. Clem. IV. & ex 34. Pi. V. datur in ultimū & devotionem populi, atque in festi solemnitatem: Populus autem non attendit ad officium, sed ad id, quod est publicum, nempe ad festi solemnitatem quoad forum, tantum tollit durationis Purgatorii, quantum tolleret penitentia centum annorum per sacros Canones imposita: quanta autem haec sit, nemini notum est, nisi Dic.

3787 Ad Indulgentiam lucrandam sufficit intentio virtualis. Diana part. 4. tract. 4. ref. 24. Leander de Sac. tract. 5. disp. 14. & alii apud Ardekin tom. 1. pag. 241. num. 13. tenent, quod ille, qui Indulgentiam ignorat, adhuc illam lucrat, si opus injunctione exequatur, ob intentionem implicitam, quia, si scire, veller lucrari. Quolibet mane in Preparatione Missae protestari soleo, me intendere lucrari, tam pro me, quam pro defunctis, Indulgencias omnes, quas mediante eo sacrificio, lucrari possim.

3788 Per Indulgentiam remittitur penitentia satisfactoria à Confessario imposta, sed non penitentia medicinalis; & tunc non tollitur praecipsum per ejus abrogationem, sed per materiam subtractionem.

3789 Indulgentia non remittit culpam, neque penitentiam veniali debitam, non remissa culpa; quia pena non potest remitti non remissa culpa.

3790 Qui est confectus Indulgentiam, debet esse in gratia, saltē dum ultimum opus facit. In Indulgentia pro defunctis, requirunt, quod ipse defunctus, & non operans sit in gratia, quia Indulgentia habet valorem ex opere operato, & ille, non iste, est eam confecetur.

3791 In Indulgentiis attendenda sunt opera injuncta, & condicione, quia tantum valent, quantum verba sonant: & licet possit dari parvitas materie, consultus est exactè opera injuncta exequi.

Quando apponitur, quod si confessus, & contritus, attendi debent verba: hoc enim ex illis colligatur, Pon-

Examen Ecclesiast.

S INNO-

7. Aug. in Ecclesiis Religionis Sacrae applicari etiam potest pro defunctis. Ita et novisini declaratur, & concessum per Breve Innoc. XI. anno 1687.

3792 Item in Ecclesia Sancte Marie Angelorum proprieſtatum non suspenditur ibi per annum sanctum, ex Breve Innocent. X. 5. Juli 1650. Clem. X. 12. Novembris 1574. & Innoc. XII. 21. Augusti 1699. In aliis vero Ecclesiis, & locis Ordinis, suspenditur pro vivis, minime pro defunctis: vide infra n. 3835.

3793 Insuper in recentissima Ecclesia Sancte Marie Angelorum proprieſtatum perpetua quilibet anni die, per Breve Innoc. XII. sub die 28. Augusti 1695, tenoris sequentis: